ISNN 3030-3907

2026/4
VOLUME 4

DEVELOPMENT OF SCIENCE

ILMIY JURNAL

Development of science

Ilmiy jurnal

2026/4 VOLUME 4

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Асадова Раъно Дилмуратовна
Тошкент Давлат техника университети доценти

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

TARBIYALANUVCHILARDA KREATIVLIK SIFATLARINI SHAKLLAN-TIRISHNING NAZARIY-ASOSIY MASALALARI

Abdurahmonova D.A
Iqtisodiyot va pedagogika uneversiteti
Y.B. Yarmanova
Qarshi davlat universiteti
J.T.Yuldoshev
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Annotatsiya. Ushbu maqola o‘quvchilarda ijodkorlikni shakllantirish bilan bog‘liq nazariy-fundamental masalalarni o‘rganadi, zamonaviy ta'lim tizimlarida kognitiv, pedagogik va ijtimoiy-ekologik determinantlarning integratsiyasiga urg‘u beradi. Tadqiqot fanlararo metodologiyalarga asoslangan bo‘lib, ta'lim psixologiyasi, neyrokognitiv fan va statistik modellashtirishdan olingan tushunchalarni birlashtirib, ijodkorlikni dinamik va o‘lchanadigan konstruksiya sifatida tushunish uchun keng qamrovli asos yaratadi. Xalqaro ta'lim baholashlari va ekspertlar tomonidan ko‘rib chiqilgan tadqiqotlarning meta-analitik ma'lumotlariga asoslanib, ijodkorlik ravonlik, o‘ziga xoslik, kognitiv moslashuvchanlik va muammolarni hal qilishda moslashuvchanlik kabi ko‘rsatkichlar orqali amalga oshiriladi.

Kalit so‘zlar: Kreativlik, O‘ziga bo‘lgan ishonch, Konstruktivizm, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, fikrlash, tasavvur va xotira imkoniyatlari, tasavvur, o‘yin va eksperiment orqali rivojlantirish

Abstract. This article examines the theoretical and fundamental issues related to the formation of creativity in students, emphasizing the integration of cognitive, pedagogical and socio-ecological determinants in modern educational systems. The research is based on interdisciplinary methodologies, combining concepts from educational psychology, neurocognitive science and statistical modeling, providing a comprehensive framework for understanding creativity as a dynamic and measurable construct. Based on meta-analytic data from international educational assessments and peer-reviewed studies, creativity is measured through indicators such as fluency, originality, cognitive flexibility and flexibility in problem solving.

Keywords: Creativity, Self-confidence, Constructivism, person-centered education, thinking, imagination and memory capabilities, development through imagination, play and experimentation

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретические и фундаментальные вопросы, связанные с формированием креативности у учащихся, с акцентом на интеграцию когнитивных, педагогических и социально-экологических факторов в современных системах образования.

ISSN 3030-3907

Исследование основано на междисциплинарных методологиях, сочетающих концепции педагогической психологии, нейрокогнитивной науки и статистического моделирования, что обеспечивает всестороннюю основу для понимания креативности как динамического и измеримого конструкта. На основе метааналитических данных международных образовательных оценок и рецензируемых исследований креативность измеряется с помощью таких показателей, как беглость, оригинальность, когнитивная гибкость и гибкость в решении проблем.

Ключевые слова: Креативность, Самоуверенность, Конструктивизм, Личностно-ориентированное образование, мышление, воображение и память, развитие через воображение, игра и экспериментирование.

KIRISH.

Hozirgi zamon ta’lim-tarbiya jarayonida tarbiyalanuvchilarda kreativlikni shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Kreativlik — bu shaxsning yangicha fikrlashi, muammolarga noodatiy yondashishi, mustaqil va erkin g‘oyalar ilgari sura olish qobiliyatidir. Kreativ fikrlovchi tarbiyalanuvchi har qanday vaziyatda o‘z imkoniyatlarini namoyon qila oladi va jamiyatda faol o‘rin egallaydi.Tarbiyalanuvchilarda kreativlikni rivojlantirish ularning tafakkurini kengaytiradi, mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi hamda o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi. Kreativ bola o‘z fikrini erkin ifodalay oladi, yangilik yaratishga intiladi va atrof-muhitdagi muammolarga ijodiy yechim topishga harakat qiladi. Bu esa ularning kelajakdagi ta’lim va kasbiy faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi globallashuv sharoitida kreativ fikrlaydigan, yangicha yondashuvga ega, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash O‘zbekiston ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu bois respublikamizda kreativlikni rivojlantirishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. espublikamizda qabul qilingan ta’limga oid konsepsiyalar va dasturlarda o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammolarga yangicha yondashuvi va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Umumta’lim maktablarida muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, interfaol metodlar va STEAM texnologiyalarini joriy etish orqali o‘quvchilarning kreativ salohiyati rivojlantirilmoqda. Bu jarayon o‘quvchilarning faolligini oshirib, ularni erkin fikrlashga va o‘z g‘oyalarini mustaqil ifodalashga undaydi. [1]

Hozirgi davrda O‘zbekiston Respublikasida kreativlikni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda ta’lim tizimini tubdan isloh qilish jarayonida yoshlarning kreativ va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Chunki kreativ

ISSN 3030-3907

fikrlaydigan shaxslar jamiyat taraqqiyoti, innovatsion rivojlanish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning asosiy omili hisoblanadi.

Oliy ta’lim muassasalarida esa talabalarning ilmiy-ijodiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, innovatsion loyihalar, startaplar va ilmiy tanlovlar orqali kreativlikni rivojlantirishga katta ahamiyat berilmoqda. Talabalar nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish orqali yangi g‘oyalar yaratishga o‘rgatilmoqda. Bu esa ularning kasbiy kompetensiyasi va ijodiy tafakkurini mustahkamlaydi. Shuningdek, pedagog kadrlarning kreativligini rivojlantirish masalasiga ham alohida e’tibor qaratilmoqda. O‘qituvchilar malakasini oshirish jarayonida innovatsion va kreativ pedagogik yondashuvlar, zamonaviy ta’lim texnologiyalaridan foydalanish ko‘nikmalari shakllantirilmoqda. Chunki kreativ o‘qituvchi kreativ fikrlovchi o‘quvchini tarbiyalaydi.

Pedagogik va psixologik tadqiqotlarda ijodiy faoliyatning rivojlanishi inson tafakkurining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Masalan, amerikalik psixolog Joy Paul Guilford tafakkurning divergent turi ijodkorlikning asosini tashkil etishini ta’kidlagan. Divergent fikrlash bir muammoga turli xil yechim variantlarini taklif qilish qobiliyatini anglatadi. Shuningdek, Ellis Paul Torrance kreativ fikrlashni rivojlantirishda ijodiy topshiriqlarning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab bergan.[2]

O‘zbekiston Respublikasida kreativlikni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar ta’lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Ushbu jarayon natijasida mustaqil fikrlaydigan, yangilikka intiluvchi va raqobatbardosh yosh avlod shakllanmoqda. Kreativlikni rivojlantirishda tarbiyachining roli beqiyosdir. Tarbiyachi tarbiyalanuvchilar uchun qulay va erkin muhit yaratishi, ularni savol berishga, fikr yuritishga va o‘z g‘oyalarini ochiq aytishga undashi lozim. Shuningdek, xatolardan qo‘rqmaslikka o‘rgatish va har bir ijodiy urinishni rag‘batlantirish kreativlikning rivojlanishiga xizmat qiladi.Mashg‘ulot jarayonida turli ijodiy o‘yinlar, muammoli vaziyatlar, rasm chizish, hikoya tuzish, rolli o‘yinlar va guruhli ishlardan foydalanish tarbiyalanuvchilarning tasavvurini boyitadi. Bunday faoliyatlar orqali bolalarda yangicha fikrlash, kuzatuvchanlik va ijodkorlik qobiliyatlari shakllanadi.

Kreativlik — bu shaxsning noodatiy fikrlashi, yangi g‘oyalar yaratishi, muammolarga yangicha yechim topa olishi qobiliyatidir. Tarbiyalanuvchilarda kreativlik — ularning mustaqil fikrlashi, tasavvuri va ijodiy yondashuvini rivojlantirishni anglatadi.

Tarbiyalanuvchilarda kreativlikning ahamiyati va turlari

1. Mustaqil fikrlashni rivojlantiradi
2. Muammolarni hal qilish ko‘nikmasini kuchaytiradi

ISSN 3030-3907

3. O‘ziga bo‘lgan ishonchni oshiradi
4. Ijtimoiy faollikni rivojlantiradi
5. Kelajak kasbiy faoliyatiga tayyorlaydi

Zamonaviy ta’lim-tarbiya jarayonida tarbiyalanuvchilarda kreativlik sifatlarini shakllantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, fan va texnologiyalarning jadal taraqqiyoti ta’lim tizimidan mustaqil fikrlovchi, yangilikka intiluvchi va muammolarni ijodiy hal qila oladigan shaxslarni tayyorlashni talab etmoqda. Shu bois kreativlik tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida muhim nazariy kategoriya sifatida o‘rganilmoqda.[4]

Nazariy jihatdan kreativlik shaxsning intellektual, emotsional va ijtimoiy sifatlari majmuasi bo‘lib, u yangi g‘oyalar yaratish, mavjud bilimlarni yangicha talqin etish va nostandart vaziyatlarda samarali qarorlar qabul qilish qobiliyatini ifodalaydi. Psixologik tadqiqotlarda kreativlik tafakkurning moslashuvchanligi, original fikrlash, tasavvur kengligi hamda muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashuv bilan izohlanadi. Pedagogik nuqtai nazardan esa kreativlik ta’lim jarayonida tarbiyalanuvchining faol ishtiroki va mustaqil fikrlashi orqali shakllanadigan sifat sifatida qaraladi.

Tarbiyalanuvchilarda kreativlik sifatlarini shakllantirishning nazariy asoslari shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, faoliyatga asoslangan yondashuv hamda konstruktiv ta’lim nazariyalariga tayanadi. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv tarbiyalanuvchining individual qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Faoliyatga asoslangan yondashuv esa bilimlarni tayyor holda berishdan ko‘ra, ularni mustaqil izlanish va amaliy faoliyat jarayonida egallashni ta’minlaydi.

Kreativlik sifatlarini shakllantirishda muhim nazariy masalalardan biri — ta’lim muhitini tashkil etishdir. Erkin, psixologik jihatdan qulay muhit tarbiyalanuvchilarning o‘z fikrini ochiq bayon etishiga, tashabbus ko‘rsatishiga va ijodiy faoliyat bilan shug‘ullanishiga imkon yaratadi. Shuningdek, rag‘batlantirish, ijobiy motivatsiya va refleksiya jarayonlari kreativlikning rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.[3]

Nazariy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kreativlik sifatlari mantiqiy fikrlash, tanqidiy yondashuv, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va ijodiy qaror qabul qilish ko‘nikmalari bilan uzviy bog‘liqdir. Ushbu sifatlarni shakllantirish uzluksiz va tizimli pedagogik jarayonni talab qiladi. Ta’lim mazmuni, metod va vositalarning uyg‘unligi kreativ shaxsni tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi.

ASOSIY QISM.

ISSN 3030-3907

Zamonaviy ta’lim tizimida tarbiyalanuvchilarda kreativlik sifatlarini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Globalizatsiya va texnologik taraqqiyot sharoitida jamiyat mustaqil fikrlay oladigan, muammolarga yangicha yondasha oladigan va innovatsion g‘oyalar yaratishga qodir shaxslarni talab qilmoqda. Shu sababli kreativlik pedagogika va psixologiya fanlarida muhim ilmiy tushuncha sifatida qaralmoqda.Kreativlik shaxsning intellektual faolligi, tafakkur moslashuvchanligi, tasavvur boyligi va yangilik yaratishga bo‘lgan intilishi bilan tavsiflanadi. Psixologik nuqtai nazardan kreativlik divergent tafakkur, ya’ni bir muammoga bir nechta yechim topa olish qobiliyati bilan bog‘liq. Pedagogik jihatdan esa u ta’lim jarayonida tarbiyalanuvchining faol ishtiroki, mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvi natijasida shakllanadi.Tarbiyalanuvchilarda kreativlik sifatlarini shakllantirishning nazariy asoslari bir necha muhim yondashuvlarga tayanadi. Jumladan, **shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim** nazariyasi har bir tarbiyalanuvchining individual imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olishni nazarda tutadi. **Faoliyatga asoslangan yondashuv** esa bilimlarni amaliy faoliyat jarayonida egallash orqali ijodiy tafakkurni rivojlantirishni ta’minlaydi. **Konstruktivizm** nazariyasiga ko‘ra, bilim tayyor holatda berilmaydi, balki tarbiyalanuvchi tomonidan mustaqil ravishda yaratiladi.[5]

Ta’lim mazmuni, metod va vositalarning uyg‘unligi kreativ shaxsni tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi.

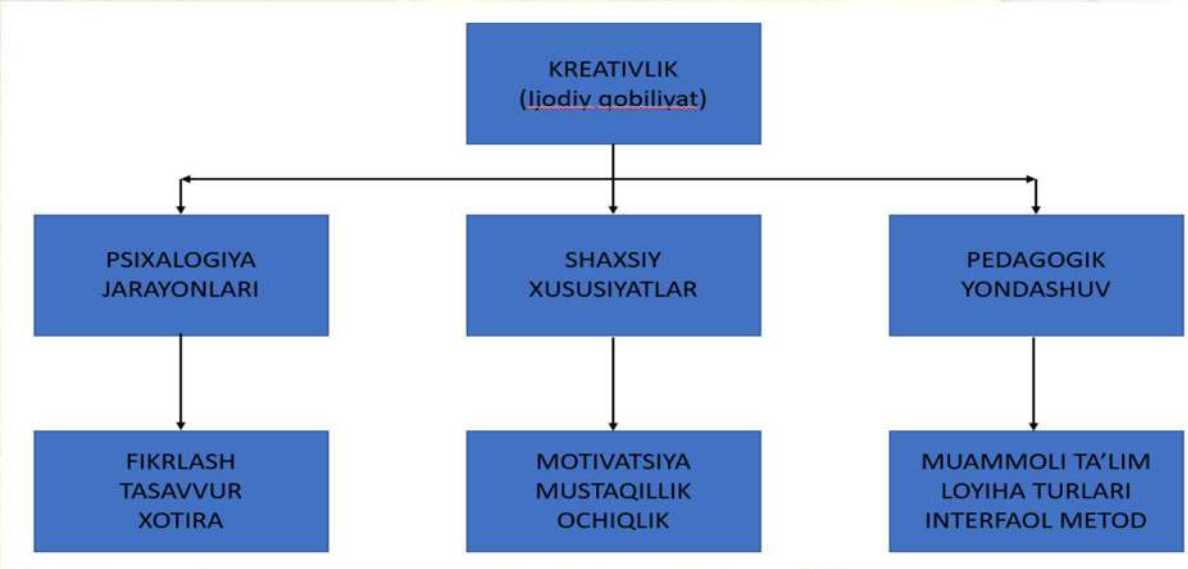
Kreativlik tushunchasi, mazmuni va psixologik-pedagogik talqini (maktab va maktabgacha ta’lim uchun)

Pedagogik yondashuvda kreativlik — bu o‘quvchilarning ijodiy fikrlash va innovatsion qobiliyatlarini rivojlantirish jarayoni sifatida qaraladi. Zamonaviy ta’limda kreativitetsiz shaxsni tayyorlash imkoni yo‘q. Shu sababli pedagogik jarayon quyidagi tamoyillar asosida tashkil etiladi: Kreativlik bugungi kunda shaxs va jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalar uchun kreativlik — bu yangi, original va foydali g‘oyalar yaratish, muammolarga noodatiy yechim topish va o‘z fikrini erkin ifodalash qobiliyatidir. Kreativlik nafaqat rasm chizish, qo‘g‘irchoq bilan o‘ynash yoki hikoya yaratish bilan cheklanmaydi, balki kundalik hayotiy vaziyatlarda yangi o‘yin yoki ish usullarini topish, fan va san’at elementlarini birlashtirish orqali ham namoyon bo‘ladi.[6]

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativlik ko‘proq tasavvur, o‘yin va eksperiment orqali rivojlantiriladi. Shu yoshda bolalar rang, shakl, tovush va harakatlar bilan tajribalar qilishadi, qisqa hikoyalar yaratishadi va muammoli vaziyatlarda turli yechimlarni sinab ko‘rishadi. Shu jarayonlarda ular o‘z qiziqishini rivojlantiradi, xatolardan qo‘rqmay, yangi narsalarni sinab ko‘rishga

ISSN 3030-3907

intiladi.Maktab yoshidagi bolalarda kreativlik yanada kengayadi. Ular muammoli topshiriqlar, loyiha ishlari va interfaol metodlar orqali mustaqil fikrlashni o‘rganadi, fan va san’atni birlashtirib yangi yechimlar yaratadi, guruh ishlari orqali hamkorlikda ijodiy qarorlar qabul qiladi. Shu tarzda bolalar nafaqat bilim olishadi, balki o‘z fikrini boshqalar bilan baham ko‘rish va yangi g‘oyalarni ishlab chiqish qobiliyatini shakllantiradi.[7]

Psixologik nuqtai nazardan, kreativlik shaxsning **fikrlash, tasavvur va xotira imkoniyatlari** bilan bog‘liq. Shuningdek, kreativlik shaxsiy xususiyatlar va motivatsiyaga ham tayanadi. Bolalarning ichki qiziqishi, yangi narsalarni sinab ko‘rish istagi, ochiqlik, tavakkalchilik va mustaqillik kabi xususiyatlar ijodiy faoliyatni rivojlantiradi. Emotsional jihatdan esa quvnoqlik, qiziqish va ijodiy ishtiyoq bolalarning kreativligini kuchaytiradi. Pedagogik nuqtai nazardan, kreativlikni rivojlantirish ta’lim jarayonining muhim vazifasidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda bu jarayon o‘yin va tasviriy faoliyat orqali amalga oshiriladi. Bolalar ranglar, shakllar va ovozlar bilan eksperiment qilishadi, muammoli vaziyatlarda turli yechimlarni sinab ko‘rishadi, guruh o‘yinlari orqali ijtimoiy kreativlikni rivojlantiradi. Maktab yoshidagi bolalarda esa kreativlik muammoli topshiriqlar, loyiha ishlari va interfaol metodlar orqali shakllanadi. O‘quvchilar mustaqil va guruhda ishlashni o‘rganadi, fan va san’atni birlashtirib yangi yechimlar yaratadi, zamonaviy texnologiyalar va raqamli platformalardan foydalanadi. Shu tarzda bolalar innovatsion fikrlashga ega bo‘ladi va turli vaziyatlarda yangi qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Davlatimiz rahbari tashabbusi bilan maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish, qamrovni kengaytirish, ta’lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish borasida muhim qaror va dasturlar qabul qilindi. Ushbu islohotlar natijasida maktabgacha ta’lim muassasalarida ta’lim

ISSN 3030-3907

mazmuni yangilanib, bolaning shaxsiy qiziqishi, qobiliyati va kreativ salohiyatini rivojlantirishga yo‘naltirilgan ta’lim muhiti shakllantirilmoqda. Endilikda bolalar faqat tayyor bilimlarni egallovchi emas, balki o‘z fikrini erkin ifodalovchi, mustaqil va ijodiy faol shaxs sifatida tarbiyalanmoqda.[8]

Zamonaviy maktabgacha ta’lim muassasalarida joriy etilayotgan innovatsion yondashuvlar, jumladan, kompetensiyaviy ta’lim, shaxsga yo‘naltirilgan pedagogika va ijodiy faoliyatga asoslangan mashg‘ulotlar bolalarning kreativ fikrlashini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Ushbu jarayonda tarbiyalanuvchilar rang, shakl, tovush va harakatlar orqali tajriba orttiradi, o‘yin va ijodiy topshiriqlar yordamida yangi g‘oyalar yaratishga o‘rganadi. Bu esa ularning mustaqil fikrlashi, tashabbuskorligi va ijodiy faolligini oshiradi. Yurtimizda olib borilayotgan islohotlar shuningdek, pedagog kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida ham o‘z aksini topmoqda. Maktabgacha ta’lim pedagoglarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, ularni kreativ pedagogika, innovatsion metodlar va zamonaviy ta’lim texnologiyalari bilan qurollantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Chunki kreativ muhit va ijodiy faoliyatni tashkil etuvchi pedagog bolalarda kreativlik sifatlarini shakllantirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Islohotlar talqinida maktabgacha ta’lim muassasalarida ta’lim-tarbiya jarayonining mazmuni boyitilib, bolalarning ijodiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi muhit yaratilmoqda. Ota-onalar bilan hamkorlik, zamonaviy didaktik vositalar va rivojlantiruvchi o‘yinlarning keng joriy etilishi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Bunday yondashuv bolalarda o‘ziga bo‘lgan ishonch, ijtimoiy faollik va ijodiy tashabbuskorlikni shakllantiradi.

Tarbiyalanuvchilarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishning pedagogik zarurati hamda ijodiy topshiriqlarning o‘rni va ahamiyati. Hozirgi kunda zamonaviy ta’lim paradigmasi shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy va innovatsion yondashuvlarga asoslanmoqda. Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ta’lim tizimidan nafaqat bilimlarni yetkazish, balki ijodiy tafakkurga ega, mustaqil qaror qabul qila oladigan, muammoli vaziyatlarda samarali yechimlar topa biladigan shaxsni shakllantirish talab etilmoqda. Shu nuqtai nazardan, tarbiyalanuvchilarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish pedagogik jarayonning ustuvor vazifalaridan biri sifatida qaraladi. Ilmiy manbalarda kreativlik shaxsning intellektual faolligi, moslashuvchan tafakkuri va yangicha g‘oyalar yaratish qobiliyati bilan izohlanadi. Pedagogik jihatdan esa kreativlik ta’lim jarayonida o‘zlashtirilayotgan bilim, ko‘nikma va malakalarning yangi sharoitlarda samarali qo‘llanilishi, muammolarni noodatiy yondashuv asosida hal etish imkoniyati sifatida talqin etiladi.[9]

ISSN 3030-3907

Tarbiyalanuvchilarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish mezonlari va ko‘rsatkichlari hozirgi globallashuv va innovatsion rivojlanish sharoitida ta’lim-tarbiya tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri – tarbiyalanuvchilarda kreativ fikrlash sifatlarini shakllantirish va rivojlantirishdir. Kreativlik shaxsning yangi g‘oyalarni ilgari surish, noodatiy yechimlar topish, muammolarga yangicha yondashish qobiliyatini ifodalaydi. Shu bois ta’lim jarayonida kreativlikni rivojlantirish nafaqat pedagogik ehtiyoj, balki jamiyat taraqqiyotining muhim omili hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda kreativlik tushunchasi shaxsning intellektual, emotsional va irodaviy sifatlari uyg‘unligi sifatida talqin etiladi. Kreativ shaxs mustaqil fikrlay oladi, mavjud stereotiplardan chetga chiqib, yangi mahsulot, g‘oya yoki yechim yaratishga intiladi. Tarbiyalanuvchilarda kreativlikni rivojlantirish esa ularning individual qobiliyatlarini aniqlash, qo‘llab-quvvatlash va maqsadli ravishda rivojlantirishni talab etadi.

Zamonaviy ta’lim tizimida tarbiyalanuvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, ayniqsa unda kreativlik sifatlarini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki kreativlik shaxsning intellektual salohiyati, mustaqil fikrlashi, muammolarga yangicha yondashuvi hamda jamiyatda faol o‘rin egallashini ta’minlaydigan asosiy omillardan biridir. Bugungi kunda ta’lim jarayonida faqat tayyor bilimlarni egallash emas, balki ularni qayta ishlash, yangilik yaratish va amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini rivojlantirish ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Tarbiyalanuvchilarda kreativlik sifatlarini rivojlantirish murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, u ma’lum mezonlar va ko‘rsatkichlar asosida amalga oshiriladi. Mazkur mezonlar tarbiyalanuvchining bilim darajasi, fikrlash xususiyatlari, motivatsiyasi, ijodiy faoliyatga munosabati hamda o‘z faoliyatini baholay olish qobiliyatini qamrab oladi. Shuningdek, kreativlikni rivojlantirishda shaxsning individual xususiyatlari, qiziqishlari va ichki ehtiyojlarini inobatga olish muhim ahamiyatga ega.[10]

Kognitiv mezon tarbiyalanuvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish va ularni ijodiy qo‘llay olish darajasini ifodalaydi. Bu mezon doirasida tarbiyalanuvchining mantiqiy fikrlashi, tahlil va sintez qilish qobiliyati, muammoli vaziyatlarni anglash hamda ularni hal etishdagi yondashuvi baholanadi. Kreativ fikrlashga ega bo‘lgan tarbiyalanuvchi tayyor bilimlarni takrorlash bilan cheklanib qolmaydi, balki ularni yangi vaziyatlarga moslashtira oladi, alternativ fikrlar ilgari suradi va yangicha yechimlar topishga intiladi. Bunday yondashuv shaxsning intellektual mustaqilligini shakllantiradi. Motivatsion mezon tarbiyalanuvchining ijodiy faoliyatga bo‘lgan ichki ehtiyoji va qiziqishi bilan belgilanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kreativlikning barqaror rivojlanishi ko‘p jihatdan ichki motivatsiyaga bog‘liq. Agar tarbiyalanuvchi ijodiy faoliyatdan qoniqish olsa, u

ISSN 3030-3907

mustaqil izlanishga, yangi g‘oyalarni sinab ko‘rishga va o‘z ustida ishlashga intiladi. Shu bois ta’lim jarayonida rag‘batlantiruvchi muhit yaratish, tarbiyalanuvchining tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash va ijodiy erkinlikni ta’minlash muhim hisoblanadi.[11]

Faoliyatga yo‘naltirilgan mezon tarbiyalanuvchilarning amaliy ijodiy faoliyatdagi ishtirokini aks ettiradi. Bu mezon orqali ularning topshiriqlarni bajarishdagi mustaqilligi, tashabbuskorligi, mas’uliyati va ijodiy yondashuvi aniqlanadi. Loyiha asosida ta’lim, muammoli vaziyatlar, tadqiqot faoliyati va interfaol metodlar tarbiyalanuvchilarda kreativlikni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu faoliyat turlari shaxsda yangilik yaratish ko‘nikmasini shakllantiradi va ijodiy tajribani boyitadi. Refleksiv mezon tarbiyalanuvchining o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash qobiliyatini ifodalaydi. Refleksiya jarayonida tarbiyalanuvchi o‘z ijodiy faoliyatining natijalarini anglaydi, yo‘l qo‘yilgan xatolarni tahlil qiladi va kelgusida ularni bartaraf etish yo‘llarini izlaydi. Bu jarayon shaxsning o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ehtiyojini kuchaytiradi va kreativlik sifatlarining yanada takomillashuviga xizmat qiladi. Kreativlik sifatlarini rivojlantirish ko‘rsatkichlari mazkur mezonlarning amaliy namoyon bo‘lish shakli sifatida qaraladi. Bunday ko‘rsatkichlarga original fikrlar ilgari surish, muammolarga bir nechta yechim taklif etish, tanqidiy va mustaqil fikrlash, ijodiy topshiriqlarga qiziqish bilan yondashish, bilimlarni yangi vaziyatlarda qo‘llay olish hamda o‘z fikrini asosli tarzda ifodalash kabilar kiradi. Ushbu ko‘rsatkichlar orqali tarbiyalanuvchilarning kreativ rivojlanish darajasi aniqlanadi va pedagogik faoliyat samaradorligi baholanadi.[12]

IJODIY TOPSHIRIQLAR ORQALI KREATIVLIKNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Hozirgi kunda ta’lim tizimida shaxsning mustaqil fikrlashi, yangilik yaratishga intilishi va muammolarga noodatiy yondashuvi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Kreativlik – bu shaxsning yangi g‘oyalar yaratish, mavjud bilimlarni yangicha talqin qilish hamda muammolarni innovatsion usullar orqali hal qilish qobiliyatidir. Kreativlik tushunchasi psixologiya va pedagogika fanlarida keng o‘rganilgan. Masalan, amerikalik psixolog **Joy Paul Guilford** kreativlikni inson tafakkurining muhim tarkibiy qismi sifatida ko‘rib, uni divergent fikrlash bilan bog‘laydi. Divergent fikrlash bir muammoga bir nechta yechim variantlarini topish qobiliyatini anglatadi. Shuningdek, **Ellis Paul Torrance** kreativlikni aniqlash va rivojlantirishga oid tadqiqotlari bilan mashhur bo‘lib, u kreativlikni baholash uchun maxsus testlar tizimini ishlab chiqqan. jodiy topshiriqlar orqali kreativlikni shakllantirish ta’lim

ISSN 3030-3907

jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Bunday topshiriqlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammolarga innovatsion yondashuvi va yangi g‘oyalar yaratish qobiliyatini rivojlantiradi. Shuningdek, ular shaxsning intellektual va ijodiy salohiyatini namoyon etishga imkon beradi.Shu sababli zamonaviy ta’lim tizimida ijodiy topshiriqlarni keng qo‘llash, kreativ fikrlashni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish va amaliyotga joriy etish muhim ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.[13]

IJODIY TOPSHIRIQLARNING TURLARI VA ULARNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Ta’lim jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ularni yangicha g‘oyalar yaratishga undash va muammolarga innovatsion yondashuvni shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda ijodiy topshiriqlar muhim didaktik vosita sifatida xizmat qiladi. Ijodiy topshiriqlar – bu o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammolarni yangicha usullar bilan hal qilishi hamda yangi g‘oyalar yaratishini talab qiladigan o‘quv faoliyati shaklidir. Bunday topshiriqlar o‘quvchilardan faqat tayyor bilimlarni takrorlashni emas, balki ularni tahlil qilish, umumlashtirish va yangi vaziyatlarda qo‘llashni talab qiladi.[14]

Ta’lim jarayonida kreativlikni rivojlantirishning asosiy sharti bu motivatsion muhit yaratish, o‘quv materiallarini ijodiy tarzda tashkiletish va o‘quvchining individual fikrlash uslubini qo‘llab-quvvatlashdir. Bunda o‘quv materiallari faqat bilim manbai emas, balki fikrlashni rag‘batlantiruvchi didaktik vosita sifatida xizmat qilishi lozim. Bujarayonda quyidagi munosabatlar yuzaga keladi.[15]

XULOSALAR

Ushbu tadqiqot kognitiv, pedagogik va ijtimoiy-ekologik o‘lchovlarni o‘zida mujassam etgan holda o‘quvchilarda ijodkorlikni shakllantirishning nazariy va fundamental masalalarini tizimli ravishda o‘rganib chiqdi. Topilmalar ijodkorlik murakkab, ko‘p komponentli konstruksiya ekanligini tasdiqlaydi, uni faqat an’anaviy, standartlashtirilgan ta’lim paradigmalari doirasida samarali rivojlantirib bo‘lmaydi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, so‘nggi o‘n yil ichida talabalarga yo‘naltirilgan va so‘rovga asoslangan pedagogik yondashuvlarni joriy etishda o‘lchanadigan global o‘sish taxminan 30-35% ga oshganiga qaramay, talabalarning faqat 22-27% doimiy ravishda yuqori darajadagi ijodiy natijalarga erishmoqda. Ushbu nomuvofiqlik nazariy yutuqlarni o‘lchanadigan ta'lim natijalariga aylantirishda tizimli samarasizligini ko‘rsatadi. Bundan tashqari, ko‘p darajali modellashtirish natijalari institutsional va atrof-muhit omillari ijodkorlikni rivojlantirishdagi farqlarning qariyb 40 foizini tashkil etishini tasdiqlaydi, bu alohida ta'lim islohotlari emas, balki tizimli aralashuvlar muhimligini ta'kidlaydi.

ISSN 3030-3907

Nazariy nuqtai nazardan, tadqiqot kognitiv-rivojlanish nazariyalarini konstruktivistik va ijtimoiy-madaniy yondashuvlar bilan sintez qiluvchi integrativ modellarning qo‘llanilishini tasdiqlaydi. Ichki kognitiv jarayonlar (masalan, divergent fikrlash, metakognitsiya) va tashqi muhit sharoitlari (masalan, raqamli infratuzilma, pedagogik dizayn) o‘rtasidagi o‘zaro ta'sir ijodkorlikning rivojlanish traektoriyasini belgilovchi dinamik tizimni tashkil qiladi. Faktor-tahlil natijalari ravonlik, o‘ziga xoslik, moslashuvchanlik va ishlab chiqish bilan ko‘p o‘lchovli ijodkorlikni qo‘llab-quvvatlaydi, kuchli omillar yuklanishini ($l > 0,70$) ko‘rsatib, ularning nazariy mustahkamligini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, tadqiqot muhim cheklovlarni, jumladan, texnologik kirishdagi nomutanosiblikni, o‘qituvchilar tayyorgarligining o‘zgaruvchanligini va ta'lim tizimlarida ijodkorlikni baholash uchun standartlashtirilgan ko‘rsatkichlarning yo‘qligini aniqlaydi. Ushbu cheklovlarni bartaraf qilmasdan, prognoz qilingan daromadlar notekis taqsimlanishi mumkin, bu esa mavjud ta'lim tengsizliklarini kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarda ijodkorlikni shakllantirish nazariy tamoyillarni amaliy amalga oshirish bilan uyg‘unlashtirgan tizimli, ma’lumotlarga asoslangan yondashuvni talab qiladi. Empirik dalillar va bashoratli tahlillar bilan qo‘llab-quvvatlangan ilg‘or pedagogik strategiyalarning integratsiyasi kelajakdagi ta'lim ekotizimlarida ijodkorlikni rivojlantirishni optimallashtirish uchun juda muhimdir. Ushbu tadqiqot natijalari ta'lim nazariyasining rivojlanishiga hissa qo‘shadi va kelajak avlodda innovatsiyalarga yo‘naltirilgan vakolatlarni rivojlantirishga qaratilgan siyosatni shakllantirish va institutsional islohotlar uchun ilmiy asoslangan asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Torrance E.P. Creativity in Education. – New York: McGraw-Hill, 1974.
2. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – New York, 1967.
3. Sternberg R.J. Creativity and Intelligence. – Cambridge University Press, 2003.
4. Abduqodirov A.A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2018.
5. Yo‘ldoshev J.G‘. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent, 2020.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
7. Amabile, T. M. (1996). Kontekstda ijodkorlik. Boulder, CO: Westview Press.
8. Guilford, J. P. (1967). Inson aqlining tabiati. Nyu-York: MakGrou-Xill.
9. Soyer, R. K. (2018). Ijodkorlikni tushuntirish: Inson innovatsiyasi haqidagi fan (2-nashr). Oksford universiteti matbuoti.
10. Vang, G. X. va Shen, Y. (2025). Uy muhiti va talabalarning ijodiy fikrlashi: keng ko‘lamli regressiya tahlili.

ISSN 3030-3907

11. Rajabov Azamat Sharifovich (2026). Kelajakdagi o‘qituvchilarda ijodkorlikni oshirishning psixologik mexanizmlari: kognitiv va hissiy o‘zgaruvchilarga asoslangan empirik tadqiqot. Fan va ta’lim sohasidagi yutuqlar.
12. Dildora Xolmo‘minova (2025). Bo‘lajak o‘qituvchilarda pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish: Aralash metodli tahlil.Zamonaviy fan va tadqiqotlar.
13. Nargiz Hakimova (2024). O‘zbek maktablarida ijodkorlikni qanday rivojlantirish kerak: Innovatsion pedagogik strategiyalar va statistik kuzatishlar. Zamonaviy fan va tadqiqotlar.
14. Dilnuraxon Saidovna Rahmonova (2021). Pedagogik ijodkorlik o`quvchilarni rivojlantirish omili sifatida: Kompetensiyaga asoslangan yondashuv. Web of Scientist Journal.
15. Said Rustamovich Saidov (2025). Oliy ta’limda shaxsiy ijod kontseptsiyasi: nazariy va amaliy istiqbollar. Shoh kutubxonasi ilmiy jurnali.

ISSN 3030-3907